

Лисабонски уговор - Устав упркос Европљанима?

Проф. др Маја Лукић Радовић

Правни факултет Универзитета у Београду

- Шта је устав?

- Највиши правни акт једне државе којим се уређују
  - Вршење највише државне власти
  - Заштита основних права.

- Да ли је Европска унија таква политичка заједница која има природу државе?

Историја устава у ЕЗ/ЕУ

- 1951. нацрт Европског федералног устава
- 1953. нови нацрт Европског устава
- Нацрт устава → Уговор о ЕЗ
- Напуштање устава = Римски уговори
- 1994. нацрт Устава ЕУ
- 2004. Устав за Европу
- 2007. Уговор из Лисабона

Уговор из Лисабона - 1

- *Traité de Lisbonne, Treaty of Lisbon*
- свечано потписан 13. децембра 2007. г. у Лисабону од стране представника 27 држава чланица ЕУ
- ступио на снагу 1. децембра 2009. године
- познат као “Реформски уговор”
- састоји се из два уговора:
  - Уговора о Европској унији и
  - Уговора о функционисању Европске уније

Уговор из Лисабона - 2

- Реформски уговор о измени Уговора о ЕУ и Уговора о оснивању Европске заједнице
- међународни уговор
- делимична ревизија – у форми амандмана
- декодификација устава: 2 уговора, повеља са снагом уговора
- 32 протокола, 2 анекса, 65 декларација
- не садржи уставноправне норме

Структура после Лисабона

- **УГОВОР О ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ:**
  - ✓ 55 чланова
  - ✓ Преамбула, 6 наслова, 2 поглавља, 2 одељка
- **УГОВОР О ФУНКЦИОНИСАЊУ ЕУ:**
  - ✓ 358 чланова
  - ✓ Преамбула, 7 делова, 36 наслова, 27 одељака
- **ПОВЕЉА О ОСНОВНИМ ПРАВИМА ЕУ**

Протоколи

- о улози националних парламената у ЕУ
- о примени принципа супсидијарности и пропорцијалности
- о Еврогрупи
- о сталној структурној сарадњи
- о приступању ЕУ Конвенцији за заштиту људских права и основних слобода
- о примени Повеље о основним правима у ЕУ на Пољску и Уједињено Краљевство
- Протокол о вршењу подељених надлежности

Систематика и структура Устава

- концепција уставноправног акта
- чл. IV/437 Устава: “Овим Уговором о Уставу за Европу престају да важе УоЕЗ и УЕУ...”
- 465 чланова
- 4 дела, 27 поглавља, 52 одељка
- 2 преамбуле
- Недостатак јединствене нумерације чланова

Устав за Европу v. Лисабонски уговор - 1

- Л.У. се изричито не одређује као уставни акт
- “министар иностраних послова” – “високи представник ЕУ”
- “европски закон” и “европски оквирни закон” – уредба и директива
- Одредба о предности права ЕУ је изостала
- Не помињу се симболи Уније (застава, химна, Дан Уније)
- “Заједница” и “Европске заједнице” – “Унија” и “Европска унија”, а “комунитарни” - “Унија”

Симболи ЕУ

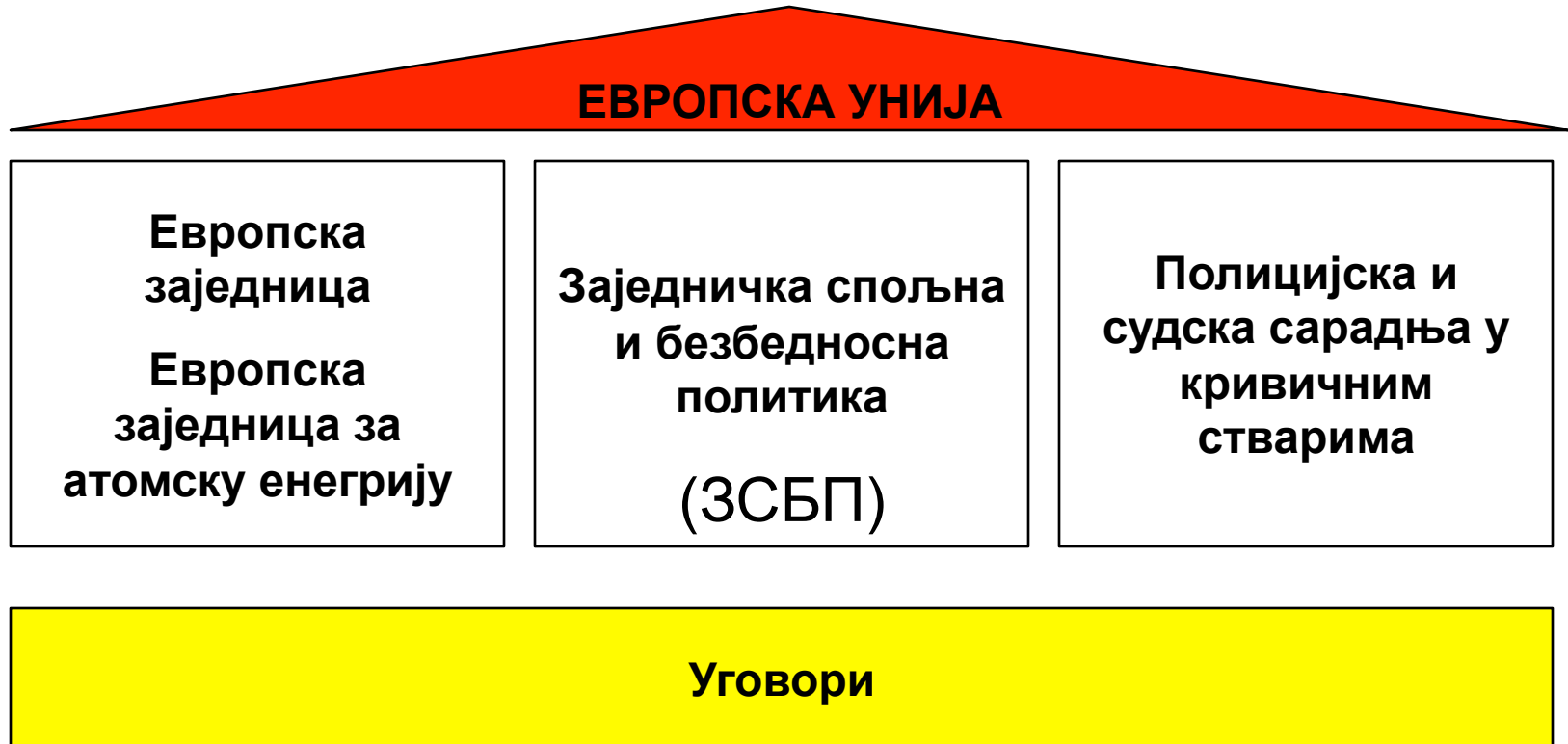

- 16 држава чланица ЕУ је усвојило Декларацију о симболима ЕУ:
  - “застава коју чини круг од 12 звездица на плавој подлози, химна ‘Ода радости’ из Девете симфоније Лудвига ван Бетовена, мото: ‘Уједињени у различитости’, евро као валута Европске уније, Дан Европе 9. мај, настављају да за њих буду симболи припадности заједници грађана Европске уније и њихове везаности за њу”.

Устав за Европу v. Лисабонски уговор - 2

- обавезност Повеље о основним правима ЕУ
- учешће националних парламената у ЕУ
- ЕУ постаје правни субјект – чл. 47. УЕУ/Л
- мањи број комесара у Европској комисији;
- уклоњен је модел три стуба Европске уније;
- не постоји више термин “заједница” ни њихов правни субјективитет
- поступак саодлучивања = редовни легислативни поступак – примењује се на материју бившег трећег стуба

Три стуба ЕУ пре Лисабона

Последице укидања 3 стуба

- редован законодавни поступак – не примењује се на ЗСБП, нити се у њој доносе законодавни акти
- наднационална метода одлучивања проширена је и на сарадњу у кривичним стварима
- акти предвиђени у бившем III стубу ЕУ престају да постоје – ДИРЕКТИВЕ
- надлежност Суда правде ЕУ шири се на све предмете из области сарадње у правосуђу и унутрашњим пословима
- Суд правде нема надлежности у области ЗСБП

Примарно право ЕУ

- Уговори о оснивању европских заједница и ЕУ (међ. уговори):
  - ✓ Уговор о оснивању Европске заједнице за угаљ и челик, од 18. априла 1951. (Париски уговор) – ступио на снагу 23. јула 1952. г. и престао да постоји 2002. г.
  - ✓ Два Уговора из Рима од 25. марта 1957:
    - ✓ Уговор о оснивању Европске економске заједнице (1992.г. постала ЕЗ) и
    - ✓ Уговор о оснивању Европске заједнице за атомску енергију
  - ✓ Јединствени европски акт 17. и 28. фебруар 1986. (ступио на снагу 1. јула 1987)
  - ✓ Угов. о Европској унији - 7. фебруар 1992. (Уговор из Маастрихта)
  - ✓ Уговор из Амстердама - 2. октобар 1997.

Примарно право ЕУ

- ✓ Уговор из Нице - 26. фебруар 2001. г. – ступио на снагу 1. фебруара 2003.г.
- ✓ Уговор из Лисабона - 13. децембар 2007. г. – ступио на снагу 1. јануара 2009.г.
- - бројни анекси и протоколи европских конститутивних уговора
- - Акт о непосредним изборима Европског парламента из 1976. г.
- - Уговори о придруживању
- - Протокол уз Амстердамски уговор у вези са седиштем институција ЕУ из 1997. г.

- Општи правни принципи (начела) аутономног правног поретка ЕУ развијени од Суда европских заједница

ИНСТИТУЦИЈЕ ЕУ - 1

- **Европски парламент**
- **Европски савет**
- **Савет**
- **Европска комисија**
- **Суд правде ЕУ**
- **Европска централна банка**
- **Финансијски суд**

ИНСТИТУЦИЈЕ ЕУ - 2

- **Економски и социјални комитет**
- **Комитет региона**
  - имају саветодавну улогу и помажу Европском парламенту, Савету и Комисији
  - одредбе о овим институцијама, као и оне које се односе на ЕЦБ и Рачунски суд, садржане су у Уговору о функционисању Уније.

Седиште институција ЕУ

У Бриселу:

- седиште Савета,
- седиште Комисије,
- одржавају се додатне планарне седнице Парламента,
- седиште Социјално-економског комитета,
- седиште Комитета региона.

У Стразбуру:

- одржава се 12 редовних заседања Европског парламента
- **Франкфурт:**
- седиште Европске централне банке

У Луксембургу је седиште:

- Европског суда правде,
- Основног суда,
- Рачунског (финансијског) суда,
- Европске инвестиционе банке,
- Генералног секретаријата Парламента,
- одржавају се седнице Савета у априлу, јуну и октобру,
- Финансијски ресор Комисије.

Органи Европске уније

Европски савет	<ul style="list-style-type: none"> ■ Шефови држава или влада држава чланица и Председник Комисије; ■ Даје подстицај и смернице за даљу интеграцију.
Савет	<ul style="list-style-type: none"> ■ Министри држава чланица који заступају интересе својих држава; ■ Савет је главни законодавац.
Европска комисија	<ul style="list-style-type: none"> ■ Чине је 28 чланова или комесара који заступају интересе ЕУ, а не интересе држава из којих долазе; ■ Искључиви је предлагач законодавних аката.
Европски парламент	<ul style="list-style-type: none"> ■ Чине га представници грађана ЕУ који су изабрани на директним изборима у свим државама чланицама ЕУ; ■ Учествује у доношењу законодавних аката и врши политичку контролу над Комисијом.
Европски суд правде	<ul style="list-style-type: none"> ■ Састављен је од 28 судија и 11 општих правобранилаца; ■ Обезбеђује поштовање европског права

Савет Европе, Европски савет и Савет

- **Европски савет ≠ Савет Европе ≠ Савет**
- **Савет Европе** – није институција ЕУ, већ међ. организација рег. карактера, основана 1949. г. Седиште је у Палати Европа у Стразбуру. Има 47 држава чланица. Р. Србија је приступила 3. априла 2003. године
- **Европски савет – орган ЕУ**
- **Савет ЕУ = Савет министара = Савет (орган ЕУ)**

ЕУ и Устав Републике Србије

- 1992. уставна декларација СРЈ: намера о придруживању ЕЗ
- 1996. одлука о хармонизацији права СРЈ са правом ЕУ и СЕ
- 2003. Уставна повеља СЦГ: укључење у ЕУ као циљ
- “Митровдански устав” (2006): шта треба прилагодити?

Текући проблем

- Институционална неравнотежа
  - Заједничка монетарна политика
  - Нема заједничке фискалне политике
    - Не постоји европски порез
    - Не постоји европска обвезница
- Опстанак постојеће неравнотеже немогућ
  - предстоји криза Шпанског дуга
    - Економија Шпаније већа од ирске, португалске и грчке заједно
- Решење?

- Шта је за вас, у правном смислу, Европска унија?

Парадокс

- Међународни уговори – између држава чланица – су средство којим се организује целокупан систем ЕУ,
- С друге стране, врло рано је преовладала тврдња да је право ЕУ *sui generis* правни поредак који се не уклапа у традиционалну дихотомију на
  - Државе, и
  - Међународне организације – дакле то није!

Држава

- 3 конститутивна елемента државе:
  - ✓ постојано становништво
  - ✓ утврђена територија
  - ✓ суверена власт (*suprema potestas*)

Међународна организација

“Израз међународна организација означава облик повезивања држава, успостављен међународним уговором, који поседује устав и заједничке органе, који имају различиту личност од личности његових држава чланица и који је субјект међународног права са способношћу закључења уговора”.

сер Џералд Фицморис

Међународна организација

“Међ. организације су вишестраним уговорима основани трајни облици институционализованог општења три или више држава, са посебним статусом и сталним органима, у оквиру којих се, на начин предвиђен статутима и другим основним документима организација, одвијају процеси мултилатералног преговарања и заједничког одлучивања држава-чланица у одговарајућим областима међувладине сарадње”.

О. Рачић и В. Димитријевић

Битне одлуке ЕСП - 1

- *Van Gend & Loos* 1963 – непосредна примена европског права пред националним судовима
- *Costa v ENEL* 1964 – “надмоћност”
- (првенство/предност) европског права над националним правом држ.чланица
- “аутономија” као сувереност на унутрашњем плану

Van Gend and Loos

Суд правде Европских заједница у пресуди од 5. фебруара 1963. године, у предмету број 26/62, *Van Gend and Loos*, окарактерисао је правни поредак Заједнице као: “нови правни поредак међународног права” (“*nouvel ordre juridique de droit international*”)

Costa c./ENEL

Непуних годину и по дана касније, суд је у пресуди од 15. јула 1964. године, у предмету број 6/64, *Costa c./ENEL*, тај исти правни поредак квалификовао као “посебан правни поредак, интегрисан у правни систем држава чланица” (“*un ordre juridique propre, intégré au système juridique des Etats membres*”).

Битне одлуке ЕСП: Кади

- Кади, лице са сталним пребивалиштем у ЕУ, стављено од стране Савета безбедности УН на листу терориста према којима се имају применити “циљане санкције”, на основу Главе 7 Повеље УН (претње миру, повреде мира, агресија)

Преглед критика циљаних санкција

- 1/ основе за критику на нивоу УН:
  - СБ УН није одговарајуће тело за њихову примену (одлучивање о одговорности појединаца)
  - Повељу УН треба тумачити тако да она придаје једнаку тежину безбедности и поштовању људских права
- 2/ на националном / европском нивоу
  - Поступак њиховог доношења и примене у супротности је са уставним стандардима људских права поредака који треба да их примењују

Замерке у односу на СБУН

- Сувише удаљен од оперативне реалности
- Има мандат да доноси политичке одлуке, а не да решава о правима појединаца
- Не постоји прописан поступак прикупљања података о појединцима
- Не постоји механизам да појединци заштите своја права пред тим органом

Људска права и Повеља УН - против

- Да ли је СБУН везан уопште било каквим стандардима људских права када поступа по основу Главе 7?
  - Људска права се не помињу у глави 7, нити у читавој Повељи
- СБУН је задужен да чува мир и безбедности у свету, у том примарном задатку не може бити ограничен стандардима људских права?

Људска права и Повеља УН - за

- Стандарди људских права постали су у међувремену део *jus cogens*
- Повељу УН би требало тумачити тако да људска права потпадају под њена “начела”
  - Члан 24(2) Повеље обавезује СБУН да поступа у складу с “начелима” Повеље
- СБУН је обавезан садржином 2 међународна пакта о људским правима потписана под окриљем УН из 1966
  - Иако УН као такве нису потписник
- СБУН је ограничен уставним стандардима земаља чланица УН
  - Међународна правна мисао се развила у правцу веће важности људских права и на исти начин би требало унапредити тумачење Повеље УН

Реформе система циљаних санкција

- Трпи снажне критике од 2006.
- Уведени поступци за проверу одлука о листирању појединаца
- Res. 1730 из 2006. обавезала Ген. Секретара да установи “жаришну тачку” у оквиру Секретаријата преко које погођени појединци могу да се обрате СБУН
- Уведена обавеза држава да образложе сваки захтев за стављањен некога на листу

Одлуке ЕСП: *Kadi & al Barakaat*

- ЕСП одлучио у корист две тужбе против примене UNSC Res. 1267 из сеп. 2008: случајеви *Kadi u al Barakaat*
- Пресудио да су тела ЕУ везана стандардима људских права и да погођена лица
  - Морају бити информисана о разлозима
  - Имају права да се жале на одлуку
- Поништио одлуке Европске комисије о стављању ових лица на листу
  - Оставивши их 3 месеца на снази, и давши времена ЕК да исправи недостатке, ЕК поновила
- *Kadi, al Barakaat* поново тужили

2 инстанце истог суда, 2 перспективе

- Првостепени суд:
  - СБУН везан стандардима људских права као *ius cogens*
    - > огласио се надлежним да процени ваљаност одлука СБУН – сагласност са *ius cogens*
    - > нашао да је постојала сагласност са *ius cogens*
  - ЕУ обавезана одлукама СБУН, које су супериорне у односу на њене стандарде људских права
- Другостепени ЕСП – по жалби пресудио
  - Није надлежан да процењује сагласност одлука СБУН са *ius cogens*
  - Европско право “аутономно” у односу на међународно
    - Људска права која су део права ЕУ јача од обавеза поступања у сагласности са резолуцијама СБУН
  - > одговарајуће одлуке ЕК поништене по основу непоштовања ваљаног поступка по Евр. конв. о љ. правима

Питања

- Да ли мислите да су циљане санкције у супротности са стандардима људских права по Европској конвенцији?
- Ако циљане санкције јесу у супротности са стандардима људских права и ваљаног поступка,
  - Да ли су интереси безбедности важнији од интереса поштовања људских права и ваљаног поступка?
  - Да ли ова супротност значи да ЕУ не треба да поштује резолуције Савета безбедности?
- Да ли се слажете са ЕСП да резолуције СБУН, ако су у супротности са стандардима људских права по Евр. Конвенцији, не обавезују ЕУ?
  - Како бисте ви балансирали права и вредности ЕУ са обавезама чланица УН по основу главе 7 Повеље УН

- ЕСП - од 1963. до 2008. – исти атрибут – “аутономан” упорно примењује на право ЕУ, у односу како
  - са међународним правом, тако и
  - националним правима држава чланица.
- Притом, о правној природи ЕУ Суд је до сада избегао да се изричито изјасни

- Зашто кажеш аутономност а мислиш на...

- сувереност?